

УДК 658.152

Тимоць М. В.,
старший викладач Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАТИКИ ДЛЯ ПОТРЕБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОЛІПШЕННЯ ЗЕМЕЛЬ

У статті обґрунтовано необхідність залучення інвестицій для запровадження інноваційних продуктів у процес збереження та поліпшення земельних ресурсів. Визначено чинники, що гальмують належне фінансування інноваційного процесу, окреслено напрями покращення інвестиційного клімату.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, фінансове забезпечення, поліпшення земель, інноваційні продукти, аграрний сектор

The article grounds the necessity of putting the investments in the innovative process of preserving and improving of land resources. The author testifies the facts, that prevent the necessary financing of the innovative process, describes, the directions of the improvement of the investment climate.

Key words: investment providing, financial providing, land improvement, innovation products, agricultural sector.

Постановка проблеми. Запровадження інноваційних продуктів, спрямованих на збереження та поліпшення земельних ресурсів потребує належного фінансування шляхом поліпшення інвестиційної діяльності. Нині у Карпатському макрореґіоні не вироблено механізму фінансового забезпечення інноватики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансування інноваційних процесів в аграрному секторі економіки є предметом дослідження багатьох відомих вітчизняних та зарубіжних вчених. Особлива увага при цьому відводиться процесу відтворення земельних ресурсів, складовими якого є збереження та поліпшення земель АПК. Оцінка стану запровадження інноваційних продуктів для потреб поліпшення та збереження земельних ресурсів засвідчує, що основними причинами недостатнього запровадження досягнень науки і техніки є відсутність належно-

го інфраструктурного забезпечення, певна законодавча невизначеність прав власності на природні ресурси, в т.ч. на сільсько-господарські угіддя, значне скорочення наукових кадрів, втрата зв'язку між продуцентами та споживачами нового. Крім того, вчені звертають увагу, що імплементація новацій гальмується також недостатністю фінансового та інвестиційного забезпечення цього процесу. Особливо це стосується науково-дослідних інституцій аграрного спрямування. Останніми роками вкрай гостро відчувається недофінансування науки, рівень бюджетних асигнувань на розвиток аграрної науки забезпечує менше ніж на 50% її потреб, він значно нижчий, порівняно з аналогічними витратами держав навіть близького зарубіжжя [2, с. 4].

Сільське господарство, на відміну від інших сфер національної економіки має властиву лише йому специфіку, яка суттєво впливає на реалізацію потенційних можливостей запровадження новацій. Йдеться про те, що новація, як правило, потребує попередньої об'єктивної оцінки її впливу на живі організми, земельний фонд, флору та фауну тощо. Запровадження інноваційного продукту в сільське господарство має значно вищий рівень ризику. Розв'язання цих та інших проблем вимагає відповідного фінансування [3, с. 35].

Ми поділяємо думку О. І. Дація, що стан інноваційної діяльності в сільському господарстві залишається незадовільним. Основна причина незадовільного стану інноваційної діяльності полягає в обмеженості інвестиційних ресурсів та недосконалості механізму управління інноваційним процесом [1, с. 35].

Аналіз більшості наукових досліджень вчених засвідчує, що успішне запровадження інновацій в аграрний сектор економіки потребує розробки якісно нової моделі організації інвестиційної діяльності, яка би зуміла забезпечити належне фінансування цього процесу. У контексті зазначеного, на нашу думку, нині ще недостатньо дослідженими залишаються питання, що стосуються організації механізму фінансування інноваційного процесу в окремих регіонах країни. Насамперед це стосується Карпатського макрорегіону, до складу якого входять Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області, відтворювальний процес земель у яких має свої особливості.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є оцінка рівня та потенційної можливості залучення інвестицій в інноваційний процес для потреб поліпшення й збереження земельних ресурсів Карпатського макрорегіону, визначення найважливіших чинників, що гальмують надходження інвестицій для потреб інноваційного розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. Ефективність впровадження інновацій у процес збереження та поліпшення земельних ресурсів значною мірою залежить від того, як вони взаємодіють з фінансовою стороною процесу як єдиного цілого. Йдеться про те, що імплементація інновацій у процес відтворення земельних ресурсів аграрного сектора економіки тісно корелює з фінансовим забезпеченням, залученням додаткових інвестицій.

За своєю сутністю інвестиції, як правило, є довгостроковими вкладеннями капіталу з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Інвестиції можуть здійснюватися у різних формах, зокрема в сільському господарстві інвестиціями є капітальні вкладення, що спрямовуються на поліпшення земельних ресурсів. Вони пов'язані із затратами для проведення меліоративних робіт, виділення коштів на боротьбу з ерозією ґрунтів, потреб підвищення родючості сільгоспугідь, формуванням земельних господарств тощо. При цьому капіталовкладення можуть фінансуватися як за рахунок власних, так і залучених джерел.

За офіційними даними Мінагрополітики обсяг надходжень інвестицій для потреб охорони та раціонального використання природних ресурсів в Карпатському макрорегіоні в 2007 році становив 162787,9 тис. грн., що становить 5,3% від загального обсягу по Україні, в тому числі 71909,9 тис. грн. або 39,7% спрямовано для проведення заходів у зв'язку з очищенням довкілля, 90235,1 тис. грн., або 8,11% – в інтегровані технології (табл. 1). Йдеться про фінансування робіт із захисту й охорони природи, підвищення якості ґрунтів, води, скорочення викидів газів, що спричиняють парниковий ефект тощо. Разом з тим, однозначної позитивної відповіді на питання, що стосуються достатності фінансування заходів, спрямованих на поліпшення та охорону земельних ресурсів у досліджуваному макрорегіоні дати не можна. Йдеться про недосконалість механізму фінансування в якому земля, як головна продуктивна сила не виокремлена, як самостійний напрям залучення інвестицій. Потреби запровадження інноватики саме для збереження та поліпшення землі не включені до складу пріоритетних. В умовах обмеженості фінансових ресурсів слід забезпечити їх витрачання лише на заходи, що мають найвищий пріоритет для суспільства. До таких пріоритетів у сільськогосподарському виробництві, на нашу думку, слід віднести земельні ресурси. Ігнорування потребою спрямовувати інвестиції для збереження та поліпшення земельних угідь, завдяки запровадженню інноваційних продуктів, негативно впливає на весь відтворювальний процес аграрного сектора.

Таблиця 1.

Капітальні інвестиції підприємств, організацій та установ на охорону та раціональне використання природних ресурсів у Карпатському макрорегіоні в 2007 році (тис. грн.)*

Регіон, область	Капітальні інвестиції					
	Всього		з них			
	сума	у % до загального обсягу	в очищення		в інтегровані технології	
			сума	у % до загального обсягу	сума	у % до загального обсягу
Україна	3080687,6	100	192662,5	100	1106546,5	100
Закарпатська	4766,3	0,2	1519,3	0,8	1246,8	0,11
Івано-Франківська	111184,7	3,6	48099,2	30,0	61220,2	5,5
Львівська	37693,2	1,2	11145,7	5,8	24622,1	2,2
Чернівецька	9143,7	0,3	5894,2	3,1	3146,0	0,3
Разом по макрорегіону	162787,9	5,3	66658,4	39,7	90235,1	8,11

* Розраховано за даними Мінагрополітики України

Важливим під час розв'язання проблем фінансового забезпечення відтворення земель є встановлення джерел інвестування. У досліджуваному макрорегіоні такими можуть стати насамперед кошти бюджетів усіх рівнів. Слід зазначити, що наявна нині вітчизняна практика фінансування сільського господарства за рахунок державного бюджету передбачає цільове

надання фінансових ресурсів тільки для окремих потреб функціонування аграрного сектору. Зокрема, Законом України "Про державний бюджет на 2009 рік" передбачено виділення коштів за такими напрямками: придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки на умовах фінансового лізингу, державну підтримку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу, надання кредитів фермерським господарствам, забезпечення заходів із регулювання цін на сільськогосподарську продукцію. Водночас не передбачено інвестування найважливішого засобу виробництва – відтворення земельних ресурсів. Інвестиції в аграрний сектор Карпатського макрорегіону потрібні, в першу чергу, на розробку й впровадження новітніх технологій використання та відновлення земель, побудови нового земельного кадастру, створення аграрних підприємств ринкового типу, які б могли бути споживачами інновацій, формування науково-обґрунтованих сівозмін тощо. Саме ці напрями інвестування є стратегічно важливими в досліджуваному макрорегіоні і потребують розробки адекватної інвестиційно-інноваційної політики.

Підвищення ролі регіонів у процесі запровадження інноваційних продуктів для потреб збереження та поліпшення земельних ресурсів можна забезпечити шляхом розширення повноважень місцевих органів влади у сфері управління інноваційною діяльністю. Це дасть можливість більш повно й достовірно врахувати особливості організації земельного господарства на місцях, визначити реальну потребу в інвестиційних ресурсах та встановити пріоритетність запровадження інноваційних продуктів. На нашу думку, пріоритетним напрямом залучення інвестицій повинні стати капіталовкладення, які доцільно спрямувати на збереження та поліпшення земельних ресурсів.

Земля, як головний ресурс аграрного сектора економіки, внаслідок її використання зношується і тому потребує постійного фінансування заходів у зв'язку з її відновленням. Незадовільний стан відтворення земельних ресурсів, що склався в Карпатському макрорегіоні, спричинений багатьма причинами. Зокрема, погіршення складу ґрунтів зумовлене відсутністю сівозмін, надмірним використанням мінеральних добрив тощо.

Останнім часом у досліджуваному регіоні зростає кількість покинутих земель, що призводить до їх засміченості. Негативна динаміка незадіяних земельних ділянок (паїв) спричинена деструктивністю складу нинішніх користувачів та власників. Йдеться про те, що значна частина земельних угідь знаходиться у власності домогосподарств, які не в змозі забезпе-

чити належний їх обробіток через брак фізичних та фінансових ресурсів. Тому, на нашу думку, з метою ефективного впровадження інновацій потрібно сформувавши новий склад власників земельних ділянок, які би володіли професійними знаннями, мали достатні фінансові ресурси для потреб збереження та охорони землі. Перераховані нами заходи потребують належного фінансування і нині є пріоритетними напрямками залучення інвестицій.

Можливості залучення інноваційних продуктів значною мірою залежать також від розподілу коштів на виконання науково-технічних робіт. За офіційними даними статистики, в Івано-Франківській області фінансування генезису наукової продукції станом на 1 січня 2007р. характеризувалось так (табл. 2):

Таблиця 2.
Розподіл витрат на виконання науково-технічних робіт у сільському господарстві станом на 1 січня 2007 р.

Види витрат	Обсяг витрат, тис. грн.	Питома вага до загального обсягу, %
Оплата праці	4263,0	72,1
Матеріальні витрати	1542,2	26,1
Капітальні вкладення	61,4	1,0
Зовнішні витрати	44,4	0,8
Разом по регіону	5911,9	100

**Розраховано за даними стат. збірника "Наукова та інноваційна діяльність в області" Держкомстат України. Головне управління статистики в Івано-Франківській області, 2007. – С. 13.*

Дані табл. 2 засвідчують, що структура витрат на виконання науково-технічних робіт у Івано-Франківській області не є оптимальною, оскільки найбільшу питому вагу займало фінансування спрямоване на оплату праці та матеріальні потреби (88,2%) і лише 1% – витрачався на капітальні вкладення. Низький рівень витрат капітального характеру свідчить про обмежені можливості генезису науковими інституціями області продуктів інноватики. Таким чином, обсяг та сформована структура витрат на виконання науково-технічних робіт унеможливорює запровадження інновацій в аграрний сектор економіки, в тому числі на поліпшення та збереження земельних

ресурсів. Саме тому менеджмент у досліджуваному макрорегіоні доцільно спрямувати на усунення недоліків, у зв'язку з ни́ншньою організацією інвестиційно-інноваційної діяльності.

Активізувати інвестиційну діяльність можна за рахунок створення сприятливого інвестиційного клімату. Формування інвестиційного клімату, спрямованого на поліпшення земельних ресурсів та інноваційний розвиток аграрного сектора в Карпатському макрорегіоні зумовлює потребу розробки чіткої програми, яка би визначала найважливіші напрями впровадження інноваційних продуктів. Для цього необхідно визначити потенційних продуцентів інновацій та їх реальних споживачів. Розробниками нововведень повинні стати науково-дослідні та вищі навчальні заклади. Потенційними споживачами інновацій можуть бути агропідприємства, зорієнтовані на ринкову модель розвитку. При цьому умовою формування таких земельних господарств має стати їхня потенційна можливість забезпечувати заходи збереження та поліпшення земель завдяки використанню сучасних досягнень науки та техніки. Така постановка завдання дасть можливість налагодити співпрацю між аграрними підприємствами та науковими інституціями, що є головними продуцентами інновацій. Водночас інноваційний процес у досліджуваному макрорегіоні буде дієвим лише завдяки належному його фінансовому забезпеченню.

Активізувати інноваційну діяльність можна шляхом зовнішніх запозичень, залучених для потреб поліпшення та збереження земель. Відомо, що нині ні науково-дослідні організації, ні сільськогосподарські підприємства не мають достатньої кількості фінансових ресурсів, і тому виникає потреба пошуку їх зовнішніх джерел у формі іноземних інвестицій. Мотивацією таких інвестицій може бути пільгове оподаткування. Залучення коштів іноземних інвесторів створить можливість переходу економіки сільського господарства на інвестиційно-інноваційну модель розвитку, активізувати інноваційну діяльність та збільшити притік інвестицій у сферу впровадження наукових розробок та розвиток ринку інноваційних продуктів.

Висновки. Від стану та ефективності інвестиційної діяльності залежить інноваційний розвиток аграрного сектора економіки, можливість запровадження передових досягнень науки та техніки в процес збереження та поліпшення земельних ресурсів. Перехід на інноваційну модель розвитку аграрного сектору економіки Карпатського макрорегіону, в тому числі Івано-Франківської області потребує суттєвих змін в організації інвестиційного та фінансового забезпечення інновацій-

ного процесу. Дослідження інноваційного забезпечення процесу поліпшення та збереження земельних ресурсів засвідчують про відсутність у цьому регіоні реальної програми запровадження новітніх досягнень. Насамперед необхідно визначити пріоритетні напрями впровадження інновацій та залучення інвестицій. Йдеться про фінансування робіт, у зв'язку із запровадженням органічного землеробства, створенням сучасного земельного кадастру, організації заходів з об'єднання дрібних земельних ділянок (паїв) домогосподарств та формування агропідприємств ринкового типу, як основних споживачів інноваційних продуктів. Досягнення ефективності інноваційної діяльності потребує також спрямування інвестиційних ресурсів у фінансування науково-технічних робіт та підготовку кадрів, які виступають продуцентами інновацій. Від рівня забезпеченості їх необхідними фінансовими ресурсами залежить належне розв'язання завдань у зв'язку з поліпшенням та збереженням земельних угідь аграрного сектора досліджуваного макрорегіону.

Література

1. Дацій О. І. Формування національної інноваційної моделі розвитку сільського господарства України // Агросвіт. – 2008. – № 15. – С. 2-5.
2. Зубець М. В., Саблук П. Т., Тивончук С. О. Інноваційно-випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 3-8.
3. Щурик М. В. Фінансове забезпечення інноваційного процесу макрорегіону // Фінанси України. – 2008. – № 3. – С. 34-42.
4. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. Інновація: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.